

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשע"ו, 2016
מספר השאלון: 904441
לנבחנים אקסטרניים – 05
נספח: תכנית הלימודים (לשאלון 05 בלבד)

ספרות עברית וכללית

2 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.
פרק ראשון – שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)
פרק שני – סיפור קצר
פרק שלישי – רומאן ונובלה
פרק רביעי – דרמה
פרק חמישי – סיפור שלא נלמד
- משלושת הפרקים הראשונים יש לבחור בשני פרקים, ולענות על השאלות לפי ההוראות בכל פרק (לכל פרק – 28 נקודות).
הפרק הרביעי (דרמה – 28 נקודות) והפרק החמישי (סיפור שלא נלמד – 16 נקודות) הם חובה. עליך לענות על השאלות שבהם לפי ההוראות בכל פרק.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) לנבחנים אינטרניים: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו.
(2) לנבחנים אקסטרניים: תכנית הלימודים המצורפת.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
(3) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(4) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב ב**טיוטה** (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, שירת המאה ה-20)

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 1-18:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 1-6),
ועל שאלה אחת משירת המחצית הראשונה של המאה ה-20 או משירת המחצית השנייה
של המאה ה-20 (שאלות 7-18) (לכל שאלה — 14 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי!
דעי כי נעורים כנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, בצפירים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי כדרור למצא דרור ממעלך / ומתולדות ימים כימים יסערו.
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב יי נהרו!

כיצד הלשון הציורית בשיר מעצבת תקופות שונות בחייו של אדם? הסבר והדגם את דבריך.

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

שחי לאל / שלמה אבן-גבירול

שחי לאל, יחידה התכמה, / ורוצי לעבד אותו באימה.
לעולמך פני לילה ניומה, / ולמה תרדפי הבל ולמה?
משולה את בחיותך לאל חי, / אשר נעלם כמו את נעלמה.
הלא אם יוצרך טהור ננקי — / דעי כי כן טהורה את ותמה.
חסין ישא שחקים על זרועו — / כמו תשאי גויה נאלמה.
זמירות קדמי, נפשי, לצורך / אשר לא שם דמותך באדמה
קרבי, ברכו תמיד לצורכם / אשר לשמו תהלל כל נשמה!

על פי בתים 3-5 בשיר, תאר את ההקבלה בין הנשמה לאל, והסבר את תפקיד ההקבלה בבניית

המשמעות של השיר.

/המשך בעמוד 3/

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

טֶרֶם הָיִיתִי / שלמה אבן-גבירול

טֶרֶם הָיִיתִי חֲסֵדָה בְּאֵנִי / הַשֵּׁם לִישׁ אֵין וְהַמְצִיאֵנִי.
מִי הוּא אֲשֶׁר רָקַם תְּמוּנָתִי? וּמִי / עָצַמִי בְּכוֹר יָצַק וְהַקְפִּיאֵנִי?
מִי הוּא אֲשֶׁר נִפַח גְּשֵׁמָה בִּי? וּמִי / בְּטֶן שְׂאוֹל פִּתַח וְהוֹצִיאֵנִי?
מִי נִהְגֵּי מְנוּעוּרֵי עַד-הַלֵּם? / מִי לְמַדְנִי בֵּין וְהַפְלִיאֵנִי?
אֲמָנָם אֲנִי חֹמֶר בְּקֶרֶב יָדָה / אֶתָּה עֲשִׂיתָנִי, אֲמַת, לֹא אֲנִי.
אוֹדָה עָלַי כְּשָׁעִי וְלֹא אֹמֵר לָךְ, / כִּי הַעֲרִים נֶחֶשׁ וְהַשִּׂיאֵנִי.
אֵיכָה אֶכְחַד מִמֶּךָ חֲטָאִי? הֲלֹא / טֶרֶם הָיִיתִי חֲסֵדָה בְּאֵנִי!

בחר בשלוש מן השאלות הרטוריות בשיר, ופרש אותן.
מהו התפקיד של שאלות אלה בשיר? הסבר את דבריך.

שירת ביאליק

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

לא זכיתי באור מן ההפקר / חיים נחמן ביאליק

לא זכיתי באור מן ההפקר,
אף לא-בא לי בירשה מאבי,
כי מסלעי וצורי נקרתי
והצבתי מלבבי.

ניצוץ אחד בצור לבי מסתתר,
ניצוץ קטן - אף כלו שלי הוא,
לא שאלתי מאיש, לא נגבתי -
כי ממני ובי הוא.

ומחת פטיש צרותי הנדולות
כי יתפוצץ לבבי, צור-צוי,
זה הניצוץ עף, נתן אל-עיני,
ומעיני - לתרתי.

ומחרוץ יתמלט ללבבכם,
ובאור אשכם הצתי, יתעלם
ואנכי בחלבי ובדמי
את-הבערה אשלם.

"איך שיר נולד?" - הסבר את התשובה של המשורר על שאלה זו בשיר "לא זכיתי באור מן ההפקר".

בתשובתך התבסס על הלשון הציורית בשיר.

/המשך בעמוד 4/

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

חוזה, לך ברח / חיים נחמן ביאליק

„לך ברח?” – לא יברח איש כמוני!
הלך בלאט למדני בקרי,
גם דבר פן לא למדה לשוני
ובקרדם כבד ופל דברי.

ואם פחי תם לריק – לא פשעי,
חטאתכם היא ושאוי העון!
לא מצא תחתי סדן פטישי,
קרדמי בא בצע רקבון.

אין דבר! אשלים עם גורלי:
את כלי אקשר לחגורתי,
ושכיר היום בלי שכר פעלי
אשובה לי בלאט כשבאתי.

אל נני אשוב ואל עמקיו
ואכרת ברית עם שקמי יער;
ואתם – אתם מסוס ורקב
ומחר ישא כלכם סער.

בתחילת השיר המשורר מצהיר "לא יברח איש כמוני!".

האם המשורר מקיים הצהרה זו? הסבר ונמק את דבריך על פי שני הבתים המסיימים את השיר.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ואם ישאל המלאך / חיים נחמן ביאליק

„לא, כי נָשְׂרָה על־דף גְּמְרָא קְדוֹשָׁה.
גְּמְרָא הִיְתָה לְקִנְי שְׁעִירַת גְּוִילִים וּמַעֲוָכָה,
וּבְכַרְסָּה – שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת שֶׁל־זְקֵנוּ הַלְבָּן,
חוּטֵי צִיצִיּוֹת פְּסוּלוֹת שֶׁל־טְלִיתוֹ הַקְּטָנָה
וּסְמָנִים שֶׁל־הַרְבֵּה טְפוֹת חֶלֶב וְשִׁעוֹה,
וּבְגִמְרָא הַזֹּאת, בְּמַעֲזֵי אוֹתִיוֹת מֵתוֹת
בְּדָד פִּרְפְּרָה נִשְׁמָתִי.”

– וּתְחַזְּקֵנִי? –

„לא, פִּרְפְּרָה וּתְשׁוּרָר, מְלֹאכִי!
בְּאוֹתִיוֹת הַמֵּתוֹת שִׁירֵי חַיִּים הַקְּרוּ,
וּבְאַרְזֵן סִפְרֵי זְקֵנֵי מְתֵי עוֹלָם נִדְעָעוּנוּ.
שׁוֹנִים הָיוּ הַשִּׁירִים: עַל־עַב קִטְנָה וּבְהִירָה,
עַל־י קֶרֶן הַזֶּהָב וְעַל־י דְּמָעָה מִזְהִירָה,
עַל־י צִיצִיּוֹת פְּסוּלוֹת וְעַל־י טְפוֹת שֶׁל־שִׁעוֹה –
אֵךְ שִׁיר אֶחָד לֹא יָדָעָה – שִׁיר עֲלוּמִים וְאַהֲבָה.
וּתְכַל לְצִאָתָה, וּתְהַקְמָה, וְלֹא־מַצָּאָה תְּנַחֲמוּמִין,
וּתְתַעַלֶּף עַד־כְּלוֹתָהּ, וְהִי צֶרֶל־הָ עַד־מָוֶת.
פַּעַם אַחַת פִּקְדָתִי אֶת־גְּמְרָתִי הַבְּלָה –
וְהִנֵּה פִּרְחָה מְחוּכָה נִשְׁמָתִי.”

וְעַד־כֵּן הִיא טְסָה וּמְשׁוֹטְטֶת בְּעוֹלָם,
מְשׁוֹטְטֶת וְתוֹעָה וְאֵינָה מוֹצֵאת תְּנַחֲמוּמִין;
וּבְלִילוֹת הַצְּנוּעִים שֶׁבְּתַחֲלֵת כָּל־חֹדֶשׁ,
בְּהַתְּפַלֵּל הָעוֹלָם עַל־י פְּגִימַת הַלְבָּנָה,
הִיא מִתְּרַפֶּקָה בְּכִנְפָּהּ עַל־י שִׁעַר הָאֲהֲבָה,
מִתְּרַפֶּקָה, דוֹסְקָת וּבוֹכֶיָה בְּחֻשָׁאִי,
וּמִתְּפַלֵּלָה עַל־הָאֲהֲבָה.”

בְּנִי, נִשְׁמָתְךָ אֵיךְ? –
„שׁוֹט בְּעוֹלָם, בְּקִשְׁנָה, מְלֹאכִי!
יֵשׁ בְּעוֹלָם כְּפָר שְׁאֵנִי, מְקַף חוֹמַת יְעָרִים,
וְלִכְפֹּר רְקִיעַ תְּכֵלֶת, בְּלִי מַצָּרִים רְקִיעַ,
וְלִרְקִיעַ הַתְּכֵלֶת בְּתִיחֻדָּה בְּאַמְצָע:
עַב וְחִידָה, לְכִנְיָה וּקְטָנָה.
וּבְצִהָרֵי יוֹם קִיץ בְּדָד שְׁחֵק־שֵׁם יָלֵד,
יָלֵד עוֹבֵב לְנַפְשׁוֹ, רֵךְ וְחִיד וְחוֹלָם –
וְאֵנִי הוּא הַיָּלֵד, מְלֹאכִי.
פַּעַם אַחַת הִתְעַלֶּף כָּל־הָעוֹלָם וַיִּשְׁתַּק,
לְשֵׁתִי עֵינֵי הַיָּלֵד הַשְּׂמִימָה נִמְשָׁכוּ,
וַיִּרְאָנָה הַיְחִידָה, הַזֶּכֶה, הַבְּרוּרָה,
וּנְפִשׁוֹ יִצְאָה בְּרֵאוֹתוֹ, כְּצִאָת יוֹנָה מִשׁוֹבְכָה,
אֵל הָעַב הַנְּחַמְדָּה.”

– וּתְמוּגֵנִי? –

„גַּם־שִׁמְשׁ יֵשׁ בְּעוֹלָם, מְלֹאכִי!
אַת־נִשְׁמָתִי הַצִּיֵּלָה קֶרֶן פִּזֵּר חֲמֻנָיָה,
וְעַל־כִּנְפֵי הַזֶּהָר יָמִים רַבִּים פְּוֹה
כְּצִפְרֵת לְכִנְיָה;
פַּעַם רְכִבָה בְּפִקְר עַל־גַּב קֶרֶן הַזֶּהָב,
הַלוֹף הַלְכָה לְבַקֵּשׁ פְּגִימַת טַל בֵּין הַדְּשָׁאִים,
וְדְמָעָה זָכָה וְתִמְהָ אוֹ עַל־לְחֵי רְעֵדָה,
וְתוֹדְעוּעַ הַקֶּרֶן וְנִשְׁמָתִי צָנְחָה –
וּתְשַׁמְקַע בְּדִמְעָה.”

– וְתִיכְשֵׁנִי? –

תאר והסבר את הזיקה של הילד אל הטבע, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשני הבתים הראשונים

בשיר.

/המשך בעמוד 6/

שירת המאה ה' 20

שירת המחצית הראשונה של המאה ה' 20

שירי לאה גולדברג

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרינו.

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד / לאה גולדברג

האמנם עוד יבואו ימים בסליחה ובחסד,
ותלכי בשדה, ותלכי בו בתלך התם.
ומחשוף כף-רגלך ילטף בעלי האספסת,
או שלפי-שבלים ידקרוך ותמתק דקירתם.

או מטר ישיגך בעדת טפוחי הדופקת
על כתפיה, חזה, צנארה, וראשך רענן.
ותלכי בשדה הרטב וירחב כף השקט
כאור בשולי הענן.

ונשמת את ריחו של התלם נשום ורגוע,
וראית את השמש בראי-השלולית הנהב,
ופשוטים הדברים ותיים, ומתר בם לנוע,
ומתר, ומתר לאהב.

את תלכי בשדה. לבדך. לא נצרכת בלחט
השרפות, בדרךכים שסמרו מאימה ומדום.
ובישר-לבב שוב תהיי ענוה ונכנעת
כאחד הדשאים, כאחד האדם.

מה מאפיין את ההליכה בשדה, כפי שהיא מתוארת בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

8. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ארן / לאה גולדברג

כֵּאֵן לֹא אֲשַׁמַּע אֶת קוֹל הַקּוֹקְזָה.
כֵּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מְצַנְנֵת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצֵל הָאֲרְנָיִם הָאֵלֶּה
כָּל יְלֻדוֹתַי שָׁקְמָה לְתַחֲנִית.

צִלְצוֹל הַמְחַטִּים: הִיָּה הִיָּה ---
אֶקְרָא מוֹלְדוֹת לְמַרְחֵב־הַשְּׁלֵג,
לְקַרְח יִקְרַק כּוֹבֵל־הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְבֻרִיָּה.

אוֹלֵי רַק צְפָרִי־מַסַּע יוֹדְעוֹת -
בְּשֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם -
אֵת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתֻכֶּם אֲנִי בְּשֶׁתְּלִתֵי פְּעָמִים,
אֲתֻכֶּם אֲנִי צְמַחְתִּי, אֲרָנִים,
וְשָׁרְשֵׁי בְּשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

ההזדהות של המשוררת עם עצי אורן בונה את משמעות השיר.

הסבר והדגם קביעה זו.

9. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

הסתכלות בדבורה / לאה גולדברג

ב בְּשֵׁמֶשׁ הַיָּמָּה הִיָּתָה עֲלֶיהָ זָהָב נוֹפֵל, בְּפֶרֶחַ הַיָּמָּה טִפְּהָ שָׁל דְּבִשׁ אֶפֶל, וְאֶגֶל טַל בְּנִחִיל שָׁל כּוֹכְבִים – וּפֹה הִיא צֵל. מְלָה אַחַת שָׁל שִׁיר בְּנִחִיל הַמְצֵל צֵל, בְּשׁוֹרֵת רְצוֹן נִמְרָץ בְּחוּף שָׁרֵב עֵצֵל, תְּנִיעַת הָאוֹר בְּאֶפֶר דְּמִדּוּמִים – וּפֹה הִיא צֵל. ג מִדְּבִשֶׁךְ? מִי יוֹפֵר אֶת דְּבִשֶׁךְ? הוּא שֶׁם, הַרְחֵק, בְּכִנּוּרֵת. כָּאֵן, בְּשֵׁמֶשׁ מוֹאֲרָה, גּוּפֶךְ, רֵאשֶׁךְ – כִּלְךְ עֵקֶץ, שְׂנֵאָה אֵין-אוֹיִם עֲלוּבָה וְעוֹרֵת. הַפְחַד הוֹרֵג. הַשְׁמֵרִי לְנִפְשֶׁךְ.	א בְּרִבּוּעַ חֲלוֹן מוֹאֵר – עַל שֵׁמֶשׁ, מִבְּחוּץ, צִלְלִית שָׁל דְּבוּרָה כִּמְעַט אֵין לְרֵאוֹת אֶת כְּנָפֶיהָ. הַפּוֹכָה. גוּף צָר. שֵׁל רְגָלִים דְּקוֹת – בְּגִלּוּי עֵירִם, בְּאִיּוֹם מְלַעַר זוֹחֵלֶת דְּבוּרָה. אֵיךְ נִבְחָרִי אוֹתָהּ בְּדְבָרֵי שִׁירָה? אֵיךְ נִשִּׁיר וְמָה? יְבוֹא יֵלֵד קֶטֶן וְיֵאמֵר: הַמְלִכָה עֵירָמָה.

כיצד מתוארת הדבורה בכל אחד משלושת חלקי השיר? הסבר והדגם את דבריך.

10. לפניך סונט ב, מתוך מחזור הסונטים: "שירי אהבה מספר עתיק" מאת לאה גולדברג
(המתחיל במילים "ולא היה בינינו אלא זהר"). קרא אותו, וענה על השאלה שאחרי.

ולא היה בינינו אלא זהר
ענו של השכמה ברחוב בפרי
ולבלובו של גן בטרחם פרי
בלבן תפרחתו יפתח האר.

ומה מאד צחקה באמרי
כי אל השחר הענו כורד
אקרוב ואקטפנו למזכרת
ואשמרנו בין דפי ספרי.

את זרועה נשאת, התזכר?
והנידו את ענף תפוח,
ועל ראשי ירד מטר צחר.

מאחורי גבך הכפר בעור,
תחלונות נצטלצלו עם רוח -
ולא היה בינינו אלא אור.

רגע אהבה קסום ושימורו — כיצד הם משולבים זה בזה בסונט?
הסבר והדגם את דבריך.

שירת המחצית השנייה של המאה ה-20

אם בחרת לענות על חלק זה, ענה על שאלה אחת בנושא שלמדת.

זהויות

11. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דברי רקע ראשוניים / ארו ביטון

אמי אמי

מכפר השיחים הירקנים בירק אחר.
מזן הצפרים המחליבות חלב מתוק מכל מתוק,
מערש זמירי אלף לילה ועוד לילה.

אמי אמי

שהרתיקה רעות
באצבעות צרדות
בהלקאות חזה
ובשם כל האמהות.

אבי אבי

אשר עסק בעולמות
אשר קדש שבתות בעראק נקי
אשר היה בקי מאין כמוהו
בהלכות בית כנסת.

אני אני

שהרסקתי עצמי
הרחק אל תוף לבי
שכשהפל היו ישנים
הייתי משגן
הרחק אל תוף לבי
מסות קטנות של בך
ביהודית
מרוקאית.

הסבר את הקשר בין שם השיר ובין המבנה שלו ודרכי העיצוב בו.

12. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כל הדורות שלפני / יהודה עמיחי

כל הדורות שלפני תרמו אותי
קמעה קמעה כרי שאוקם כאן בירושלים
בבת אחת, כמו בית תפלה או מוסד צדקה.
זה מחייב. שמי הוא שם תורמי.
זה מחייב.

אני מתקרב לגיל מות אבי.
צואתי מטלאת בהרבה טלאים,
אני צריך לשנות את חיי ואת מותי
יום יום כרי לקים את כל הנבואות
שנבאו אותי. שלא יהיו שקר.
זה מחייב.

עברתי את שנת הארבעים. יש
משרות שבהן לא יקבלו אותי
בשל כך. אלו הייתי באושוויץ,
לא היו שולחים אותי לעבד,
היו שורפים אותי מיד.
זה מחייב.

צירוף המילים "זה מחייב" חותם כל אחד מבתי השיר.

הסבר מה מחייב את המשורר, ומהי המשמעות של מחויבות זו. הדגם את דבריך.

מה זאת אהבה?

13. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שיר לאוהבים הנבונים / נתן זך

שיר לאוהבים-הנבונים
אשר בתבונה יאהבו.
ימיהם בנעימים יחלפו,
גם בדרתם שאול לא יזקינו,
נצח לא יפרדו, יחד יחיו
בבית אחד.

שיר לאוהבים הנבונים
על משפכם באין מלה.
ביד אחת את המנורה יכבו,
יחד יעצמו את עיניהם,
זה את זה יברכו,
ובעת האחד קורא –
את האור הקטן ידליק הוא.
את נשימת ילדיהם שומעים שעון
ורוח חצות.

שיר לאוהבים הנבונים
אשר בנו להם בית ואת דלתו נעלו.
הגיפו היטב את התריסים, בחוץ קר
ורוח ומצפים בחוץ למטר.
אורח לא יבוא בלילה אשר בזה
וכי יבוא – אל תפתחו את הדלת. מאחר
ורק קר נושב בעולם. וגם המשורר
ממצוקה, לא משפע הוא שר. השארו
חבוקים.

בשיר יש ניגוד בין פנים לחוץ. כיצד בא הניגוד לידי ביטוי בשיר?
הסבר את התפקיד של ניגוד זה בבניית משמעות השיר.

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

חנה ידעה / ט' כרמי

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
היא לא נולדה אֶתמול.

מִבֵּין צלעותיו של אדם
היא השגיחה במעשי בראשית,
הקשיכה לרחש דשאים ושרצים.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
המים זעמו, הלבנה השחיתה,
האותיות זקפו את קוציהן,
חיתו-שדה טרפו את השמות,
והקול אמר: כי טוב.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
כי טוב, כי טוב, ושוב כי טוב,
זרמה של עדנים,
גן לדגמה, משקה, רווי,
אם למופת, אשרי כל חי.

חנה ידעה מה טמון בתפוח.
לאור היום וכדעה צלולה,
גופה העירם מכהה אור תמה,
היא קראה דרור לתולעת הגדולה
שתכרסם את שרשי העצים.

הסוף היה טוב.
אדם, זעתו נגרת כנהר,
הונדה בפנייה לאור הקרב
כי לא נותרו בו שמות,
כי פחתיו כלו מרב טובה,

כי טוב.

כיצד מעוצבת דמותה של חנה בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

/המשך בעמוד 14/

לחיות בארץ-ישראל

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אני בסך הכל / אריה סיון

אני בסך הכל כמו פרח בחמה.
אבותי עלו כרות סערה על החולות,
שחלו, נכשו, נטעו, עדרו
ואני בשמש, משהו יפה.
אחים שלי, רציניים פנצולי שואה,
עשו לכהיהם
ואני אחרי תענוגים קטנים
בשדות פרגים ואפונים.
ובכל-זאת גם לי חלק
יש באדמה הזאת, ולא בזכות אבות:
עיני, ששולשח אלפים (אולי יותר) שנים
עצבו את צורתן,
מושכות את אבקה של ארץ ישראל.

הסבר את ההבדלים בין הזיקה של המשורר לארץ-ישראל ובין הזיקה של אבותיו ואחיו אליה.
לדעתך, מהי המשמעות של הבדלים אלה? נמק את דבריך.

/המשך בעמוד 15/

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרייך.

גם הנוטשים / משה דור

גם הנוטשים, אם העברית היתה צעקת
חייהם הראשונה, נושאים בסתר בשורם הפנימי
ירקון קטן, שתים שלש אבני ירושלים או
מלוא הטוריה רגבי עמק
כברים, מתפוררים.

וכך, בליל האורות, בין ספורי ההצלחה
בשפת לא-אמם, שמבטאם עדין מסגיר
מים וקרים אחרים, פתאם עומד לבם
מדפק בממד זמן שונה, אכן,
אלו צלם מי, באמונת ימים עברו, את
אישוני עיניהם הקפואות הנה המצלום מגלה
את הרוצח בדמות ירקון קטן, שתים שלש אבני
ירושלים או מלוא הטוריה רגבי עמק
כברים, מתפוררים.

כיצד המשורר מאפיין את חיי הנוטשים ואת דמותם? הסבר והדגם את דבריך.

שירים בעקבות השואה

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ילדי הצל / ברציון תומר

עצמתי את עיני:

אותם קולות רפים,

המהלכים בשקט,

בגריבים.

ילדי הצל.

תמיד עוקפים את עגולי השמש

בקפיץ בגליש נבלת עקבך.

לא אומרים דבר.

עם ליל זבואה.

תגנבו בחרבי הזפרון.

תמיד תמיד אותה שתיקת קרון

שנתרמז מילדיו כמו מפחם.

הבלם החם.

בפת הסמך טוטים

העזיבה.

בפנה -

סירת גיד קטנה.

בפתורים.

חוטים.

מלאכים אשר פניהם גון שענה.

הנה הם ממריאים. המריאו. בבר אינם.

רק מערפי בי עוד תקועה עינם.

מי הם ילדי הצל, ומה מאפיין אותם? הסבר והדגם את דבריך.

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

היער השחור / אסתר אטינגר

היער השחור הוא ירק
עציו זקופים, ישרים בסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפשר לשמע אותם מרננים.

היער השחור הוא ירק מבחויץ
ושחור מבפנים.
מרבב קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, נמרים, מבשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחור מסתיר
יותר ממה שהוא מנלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולפזיבים.
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם היתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוהו לב מפרפר, מקשיב
אל חירים.

הסבר את התפקיד של היער השחור בבניית משמעות השיר.

בסס את תשובתך על דוגמאות מהשיר.

/המשך בעמוד 18/

פרק שני – סיפור קצר

אם בחרת בפרק זה, עליך לענות על שתיים מן השאלות 19-21 (לכל שאלה – 14 נקודות).

סיפורים מאת עגנון

19. ברבים מן הסיפורים של עגנון הדמויות המרכזיות או הדמויות הסובבות אותן מוצגות באור ביקורתי. הצג את הביקורת על הדמויות בסיפור מאת עגנון שלמדת, והסבר כיצד הביקורת נבנית במהלך הסיפור.
20. סיפורים עבריים (בלי סיפורי עגנון ובלי "אח קטן" מאת רונית מטלון), סיפורים מתורגמים
בחר במוטיב מרכזי מסיפור קצר שלמדת, תאר את הופעותיו בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית משמעות הסיפור.
21. "אח קטן" / רונית מטלון
"אח קטן" הוא סיפור המתאר תהליך שתחילתו בשכול ובכישלון וסיומו בתיקון. דון בטענה זו, והסבר כיצד תהליך זה מעוצב בסיפור.

פרק שלישי – רומאן ונובלה

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 22-26 (28 נקודות).

שים לב: על שאלות 22-23 תוכל לענות גם על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שבשאלה 26.

22. האם אתה ממליץ לחברריך לקרוא רומאן או נובלה שלמדת (**כולל** "בדמי ימיה" ו"הזקן והים")?
נמק את דברריך, ובסס אותם על שניים מן הרכיבים האלה: דמויות ביצירה, המספר ביצירה, אירועים מרכזיים בעלילה, סגנון היצירה וסיוס היצירה.

23. מה מאפיין את חיי הנפש של דמות מרכזית ברומאן או בנובלה שלמדת? באילו אמצעים (התנהגות הדמות, מספר כל יודע, מונולוגים, דיאלוגים וחלומות) מעוצבים חיי נפש אלה? הסבר והדגם את דברריך.

"בדמי ימיה" / שמואל יוסף עגנון

24. לפניך הרהור של תרצה. קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
[... חשבתי כי עתידות איש ומעלליו על פי אחרים נחתכים.
האם סיפור חייה של תרצה מאשש דברים אלה או מפרך אותם? הסבר ונמק את דברריך.

"הזקן והים" / ארנסט המינגווי

25. האריות באפריקה וג'ז דימאג'יו הם מוטיבים החוזרים בהרהוריו ובחלומותיו של סנטיאגו. הסבר מה הם מסמלים, וכיצד הם תורמים לעיצוב דמותו של סנטיאגו. הדגם את דברריך.

שים לב: על שאלה 26 תוכל לענות רק על פי אחד מן הרומאנים ברשימה שלפניך.

26. סיפור פשוט, עיר קסומה, ספר הדקדוק הפנימי, מר מאני, מקדמות, שירה, חיי נישואים, התגנבות יחידים, זיכרון דברים, והיום איננו כלה, החטא ועונשו, מאדאם בובארי, אנה קארנינה, המשפט, האמן ומרגריטה, אל המגדלור, בית בודנברוק, מאה שנים של בדידות, הקול והזעם, אור באוגוסט, הדבר

הסבר את הגורמים למתחים או למחלוקות בין דמויות ברומאן שלמדת.

כיצד מתחים או מחלוקות אלה מניעים את עלילת הרומאן ומסייעים בבניית משמעותו? הסבר והדגם את דברריך.

/המשך בעמוד 20/

פרק רביעי – דרמה

שים לב: פרק זה הוא חובה.
ענה על אחת מן השאלות 27-36 (28 נקודות).

טרגדיות של סופוקלס: "אנטיגונה", "אדיפוס המלך"

27. אחד השלבים החשובים ביותר בטרגדיה היוונית הוא ההכרה של הגיבור בטעותו. תאר שלב זה בטרגדיה שלמדת ("אנטיגונה" או "אדיפוס המלך"), והסבר מה הוביל את הגיבור הטרגי להכיר בטעותו, וכיצד הוא התמודד עם הכרה זו.

"אנטיגונה"

28. הצג את הקינה של אנטיגונה בזמן שהיא מובלת למערת הקבר. מה קינה זו מלמדת על דמותה של אנטיגונה? הסבר והדגם את דבריך. לדעתך, האם קינה זו יכולה לשנות את היחס של הצופים והקוראים כלפי אנטיגונה? הסבר את דבריך.

"אדיפוס המלך"

29. הצג את דברי אדיפוס לאחר שהתגלתה האמת ולאחר שיוקסטה התאבדה. מה אפשר ללמוד מדברים אלה על דמותו של אדיפוס ועל גורלו? הסבר והדגם את דבריך.

טרגדיות של שקספיר: "המלט", "המלך ליר", "מקבת", "אותלו"

30. אילו ערכים מקודשים מופרים בטרגדיה של שקספיר שלמדת, וכיצד הפרת הערכים בטרגדיה זו מובילה להשתלשלות העלילה עד לסופה הטרגי? הסבר והדגם את דבריך.

"המלט"

31. התנהגותו של המלט מעידה על צדדים שונים ואף מנוגדים באישיותו. הסבר והדגם קביעה זו, על פי עלילת הטרגדיה.

"המלך ליר"

32. המלך ליר הולך ומתפכח במהלך הטרגדיה, ודמותו נעשית עמוקה ואנושית יותר. הסבר כיצד תהליך ההתפכחות הזה בא לידי ביטוי בעלילת הטרגדיה. בסס את דבריך על שתי סצנות מן הטרגדיה.

"מקבת"

33. נבואת המכשפות בתחילת המחזה מתממשת במלואה במהלכו. עם זה, אפשר לטעון כי דרך המימוש של נבואה זו נתונה לבחירה המוסרית ולמעשיהם של מקבת ושל לידי מקבת. הסבר והדגם קביעה זו.

"אותלו"

34. מצד אחד דסדמונה היא אישה עצמאית, המודעת לקסמיה ולכוחה, ומצד אחר היא קרבן לגברים שבסביבתה. הסבר כיצד שני צדדים אלה באים לידי ביטוי בטרגדיה.

מחזה מודרני (מהמאה ה-19 או מהמאה ה-20)

35. בחר בדמות של אישה מן המחזה המודרני שלמדת. תאר את הדמות שבחרת, והסבר את השפעתה על הסובבים אותה.
36. תאר מערכת יחסים בין שתי דמויות מרכזיות במחזה המודרני שלמדת, והסבר כיצד מערכת יחסים זו מאירה בעיה או קונפליקט העומדים במרכז המחזה.

פרק חמישי – סיפור שלא נלמד

שים לב: פרק זה הוא חובה. ענה על שאלה 37 (16 נקודות).

37. לפניך הסיפור "הקן" מאת מאיה ערד*. קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הקן / מאיה ערד

התיישבנו במרפסת המקורה, הבנויה מעץ החצר, משקיפה על שיחים, עצי הדר, מזרקות ופסלים. הקן צץ מיד מול עיני, מונח על הקורה התומכת את גג המרפסת. כדור קטן משוכלל, עגול וסבוך. מאות זרדים דקיקים נטוו בצפיפות ליצור מסתור עמוק, שרק פתח צר אפשר לציפורים הועירות שבנו אותו להיכנס אליו ולדגור על הביצים.

בעלת הבית מזוגה שתייה והתיישבה מולנו. היא פרשה זה עתה מעבודתה, סיפרה. עכשיו היא עסוקה בפרויקט חדש: בניית בית באי יווני. היא מתכננת לבלות שם את רוב זמנה כשתושלם הבנייה ולהתמסר לשתי האהבות הגדולות שלה, שחייה והפלגה. בפירוט תיארה את המיקום המושלם שבחרה, עם גוף אל הים ופרטיות גמורה, את הארכיטקטית הנהדרת ששכרה, החדרים מלאי אור השמש. והאי עצמו – פשוט נפלא. אותנטי לגמרי. עם אוכלוסייה מקומית, כפרים ציוריים, טברנות של פעם. הוא גם יישאר כזה, הבטיחה, מפני שהתושבים הצביעו זה עתה נגד פיתוח יתר. היה להם הרבה מזל עם אישורי הבנייה: הבית שלהם יהיה האחרון באי שתהיה לו ברכת שחייה פרטית.

בעלה, מבוגר ממנה בכמה שנים, ישב לצדה והקשיב. מה היינו צריכים את זה, מלמל בשקט, בעברית. כאילו הבינה את דבריו, הוסיפה אשתו: "זוה גם קרוב לישראל. אם כי עכשיו, כשגם אחיו מת, כבר אין לנו אף אחד שם."

צחוק וצעקות נשמעו מהגינה. היא הביטה בילדות שלי שהתרוצצו שם. "התינוק שלי בן שלוש ואחת", אמרה. "זה עובר כל כך מהר."

כשהסבה את ראשה נפל פתאום מבטה על הקן. צווחה שבין אימה להפתעה נפלטה מפיה. "זה קן! יש כאן קן! קראה. "הוא ריק, התאכזבה כשניגשה אליו. "בטח נשאר כאן מהשנה שעברה. "היא העבירה את מבטה על פני החצר, על הילדות המשחקות, ושוב אל הקן. "בכל זאת", אמרה, "זאת הפתעה געימה. סימן שמהו עשיתי בסדר, אם הציפורים החליטו לבנות כאן את הקן שלהן."

* מאיה ערד – סופרת ישראלית המתגוררת בארצות-הברית, ילידת 1971. מספריה: מקום אחר ועיר זרה: רומאן בחרוזים (2003), תמונות משפחה (2008), העלמה מקאזאן (2015).

- א. תאר את דמות המארחת. בתשובתך התבסס על שני דוגמאות מן הסיפור. (6 נקודות)
- ב. לדעתך, מהי המשמעות של הסיפור "הקן"?
- הסבר את התרומה של מוטיב הקן והבית לבניית משמעות זו. הדגם את דבריך. (10 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך